

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ПІД ВПЛИВОМ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сергій Ревуцький,
провідний науковий співробітник НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України, кандидат економічних наук

Процес інтернаціоналізації економіки має певні фази розвитку, що набувають своїх особливих властивостей для кожної з країн, які беруть у ньому участь.

Аналіз цього прогресу дає підстави умовно виділити такі його фази, як міжнародний поділ праці, міжнародне співробітництво, міжнародна економічна інтеграція, глобалізація [1].

Хід глобалізації пов'язаний насамперед з прогресом інноваційних процесів у національних економіках, оскільки поширення та глибина інноваційних перетворень у реальному секторі економіки визначають її конкурентоспроможність і, як результат, зумовлюють здатність країни бути активним учасником та провідником прогресу глобалізації.

Глобалізація тісно пов'язана з розвитком національної інноваційної системи (далі — НІС). Саме з кінця ХХ століття (1987 рік — початок розвитку НІС) глобалізація стала однією з визначальних характеристик світової економіки кінця ХХ — початку ХХІ століття, вона поставила перед урядами багатьох країн проблему пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища до сучасних вимог здійснення міжнародних економічних відносин. Швидкі зміни чинників, які визначають конкурентоспроможність фірм на світових ринках, динамічний розвиток глобального середовища змушують уряди при фор-

муванні умов економічного зростання та процвітання більш активно звертаючися до проблем забезпечення національної конкурентоспроможності у глобальному масштабі. Ці проблеми можна вирішити завдяки розвитку НІС. В усталеному значенні НІС — це сукупність взаємозалежних організацій, що безпосередньо здійснюють виробництво та комерційну реалізацію, а також комплекс інститутів правового та фінансового й соціального характеру, які забезпечують ефективне функціонування цих організацій [2].

НІС охоплює законодавчо встановлений комплекс правових, економічних, організаційних та інших механізмів державної підтримки і стимулювання інноваційних процесів на кожному з їх етапів, а також структури інститутів та інфраструктуру, що можуть залучити ці механізми до відповідних сфер наукової, науково-технічної та виробничої діяльності, а також до ринкового сектора [3].

Результати синтезу економічного зростання країн-лідерів рейтингів конкурентоспроможності свідчить про необхідність формування та забезпечення розвитку НІС як безальтернативного шляху реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки.

Концепція НІС одержала широкий розвиток у більшості країн-членів ЄС,

США, Японії. Новий етап розвитку НІС у країнах ЄС, який полягає в їх об'єднанні в єдину гіпер-мережу, почався в березні 2000 року, коли на засіданні Європейської Ради в м. Лісабоні була запропонована програма створення інфраструктури знань, активізації інновацій і економічних реформ, модернізації систем соціальної підтримки та реформи освіти. Метою такої програми є побудова найбільш компетентної та динамічної економіки, заснованої на знаннях, яке повинна забезпечити ЄС світове лідерство.

Одночасно з цим з метою об'єднання зусиль учених з різних країн була проголошена концепція створення єдиного дослідницького простору в Європі та визначені конкретні кроки вирішення цієї проблеми. При цьому особливо підкреслювалася необхідність вирішення двох основних завдань:

- одержання максимуму інноваційних переваг за рахунок національних і загальноєвропейських зусиль з підтримки досліджень;
- створення сприятливого середовища для започаткування та розвитку інноваційного бізнесу.

Формулювання таких підходів стало можливим завдяки створенню національних (державних) інноваційних систем, які спираються на відповідну державну політику й законодавство, що забезпечують розвиток економіки європейських країн завдяки підвищенню ефективності використання наявного науково-технологічного та інтелектуального потенціалу шляхом прискореного створення сучасних технологій і організації на їхній основі випуску високотехнологічної продукції масового попиту.

Глобалізація господарської діяльності все більше пов'язана з міжнародною конкуренцією та з концентрацією капіталу.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. означувалися безпрецедентним злиттями найбільших компаній, які відіграють провідну роль у світовій економіці.

Зростання кооперації приводить до наслідків, вирішення яких залежить від держави. Держава має пристосовувати внутрішню інституціональну систему до вимог міжнародного співробітництва. Водночас інтереси окремої країни в умовах зростання взаємодії можуть бути захищені тільки на наднаціональному рівні (наприклад, у сфері охорони навколошнього середовища, встановлення «правил гри» в інформаційній сфері, охорони інтелектуальної власності тощо). У Західній Європі цю функцію здійснює ЄС.

Винятково важливий вплив на процеси глобалізації світової економіки мають загальні та спеціалізовані міжнародні організації (ОНН, ЮНЕП, ЮНЕСКО, МОП, НАТО, Рада Європи тощо). Для розвитку світової торгівлі важливе значення мають такі організації, як Міжнародна торговельна палата (МТП), Генеральна угода про тарифи і торгівлю / Світова організація торгівлі (ГАТТ/СОТ), регіональні торговельні угоди (Асусонська угода, Антський пакт, Карибська спільнота, Центральноафриканський торговельний та економічний союз, Північноамериканська угода про вільну торгівлю, Тихоокеанський економічний форум тощо), а також дво- та тристоронні угоди.

Основними принципами, на яких будується переважна більшість міжнародних торговельних організацій та угод, є відкритість і лібералізація торгівлі, запровадження зовнішніх та внутрішніх бар'єрів, розвиток спеціалізації виробництва, створення переваг для членів організацій і введення високих тарифних бар'єрів проти імпортної продукції країн-членів, визначення межі втручання держави у міжнародну торгівлю (національний режим), запровадження режиму найбільшого сприяння, обмеження протекціонізму, дотацій і квот на виробництво й експорт певних видів продукції, обмеження добровільного скорочення експорту, особлива відкритість ринку послуг.

Утвердженю інноваційної моделі розвитку економіки в Україні має слугувати розбудова НІС на принципах максимально ефективного використання наукового, виробничого та інноваційного потенціалів України. На цьому наголошують і наші вітчизняні дослідники (наприклад, В. Гусєв).

Розбудова НІС має передбачати оптимальну цілісність і адаптацію її інституціональної структури до НІС країн ЄС: зокрема, це стосується гармонізації інноваційного законодавства, становлення фінансових інститутів інноваційної реструктуризації економіки (таких, як спеціалізовані банки розвитку та реконструкції, інноваційні, лізингові та венчурні фонди, агентства регіонального розвитку інфраструктури підтримки інноваційної діяльності (наприклад, мережі технопарків, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, консалтингових та інжинірингових підприємств)) це розширит можливості НІС щодо налагодження міжнародного співтовариства у сфері інноваційної діяльності та реалізації ефективних міжнародних інвестиційно-інноваційних проектів.

Євроінтеграційні процеси є однією з відповідей України на виклик глобалізації. Одним з основних економічних законів глобалізації є закон перманентної концентрації капіталу. Об'єктивна дія закону перманентної концентрації капіталу проявляється і в економіці України, де відбувається об'єктивний процес концентрації та об'єднання капіталу. Це не тільки організація фінан-

сово-промислових груп, а й концентрація капіталу загалом.

Виникає питання, якою буде входити українська економіка в глобальну світову економіку [4].

У цьому сенсі неодноразово на сесіях Парламентської Асамблей Ради Європи ставилося питання про включення малих і середніх підприємств України як структурних підрозділів, навіть транснаціональних компаній, у європейське та світове виробництво аж до встановлення квот на таку участь. Поки що такі пропозиції успіху не мали, хоча в умовах стагнації та сьогоднішнього економічного підйому така кооперація мала б важливе значення для поліпшення економічної ситуації в Україні.

Не справдилися наші надії на швидке становлення середнього класу, зокрема й за рахунок зростання малого та середнього підприємництва. Тож нині для України лишається традиційний і випробуваний у світі шлях до економічного прогресу — через концентрацію промислового та фінансового капіталу, найбільш успішною формою якого може бути утворення й діяльність промислово-фінансових груп.

Промислово-фінансові групи, як підтверджує практика їхньої діяльності, є сьогодні найдосконалішою формою кооперації в економіці, хоча спроби такої кооперації відомі давно та завше були засобами забезпечення ефективного розвитку економіки. ♦

Список використаних джерел

1. Владимирова И. Г. Глобализация мировой экономики: проблемы и последствия // Менеджмент в России и за рубежом. — №3. — 2001. — С. 97–111.
2. Реєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Реєць, В. П. Семиноженко — Х. : Константа, 2006. — 272 с.
3. Инновационная экономика. — М. : Наука, 2001. ; Иванов В. В. Национальные инновационные системы: опыт формирования и перспективы развития. / В. В. Иванов // Инновация. — 2002. — № 4. — С. 14–18.
4. Науково-практична конференція «Нормативно-правове забезпечення процесів Європейської інтеграції України», Київ, 24.08.2004 року.

Надійшла до редакції 31.10.2012 року